

Kadic Ottokár dr. riportja:

A várhegyi barlangok

Most zajlott le Szent István hete, mely alkalommal az egész országból, sőt a világ minden részéből ideözönlött a sok idegen, hogy résztvegyen azokban az ünnepekben és látványosságokban, amelyeket ilyenkor a fővárosban rendezni szoktak. Ez alkalommal mi barlangkutatók is szolgáltunk egy kis meglepetéssel, amennyiben közvetlenül az ünnepek előtt a nyilvánosság számára megnyitottuk a Várhegyi barlangnak eddig feltárt és rendezett szentháromság-utcai szakaszát.

A várbeli pincebarlangok mindenesetre fővárosunk legérdekesebb természeti tüneményei és történelmi emlékei közé tartoznak. A Vár utcáin és terein járó idegen nem is sejtí, hogy lábai alatt egy eltemetett városrész, egy üreglabirintus terül el. Ezek a legendás „törökpincék”, amelyekről az az általános hit terjedt el, hogy azok messze elágazó alag-

utak és katakombák, amelyek labirintusszerűen nemcsak a Várhegy alatt, hanem innen túl is a Gellérthegy alá a citadellához, a Duna alatt a margitszigeti romokhoz, sőt Óbudára a Flórián-térig és a Budai hegy-ségre is elvezetnek és titkos helyeken nyílnak.

Ezeket az alagutakat állítólag a törökök vajták ki budavári uralmuk alatt, hogy háboru esetén elrejtse a Várban felhalmozott kincseket, élelmi- és lőszerkeket és hogy a legveszedelmesebb pillanatban ezeken az utvesztőkön át a Várból elmenekülhessenek. Kétségtelen, hogy ezeknek a földalatti üregeknek, a Vár ostromai alatt, fontos történelmi szerepük volt, az irodalom azonban mindezekről mélysegen hallgat. Az irodalom ezekről a helyekről majdnem kizárólag mint „pincék”-ről számol be.

A barlangok története

Mint pincék ezek az üregek, annak idején, mikor a Budai hegység dombjait szőlőkertek borították, valóban fontos közgazdasági szerepet tölthettek be, látjuk ezt nagy kiterjedésükből és gondos kiképzésükből is. Mikor azután a budai szőlők elpusztultak, akkor ezeknek a pincéknek is megszűnt szőlőgazdasági jelentőségük, fölöslegessé váltak, minnek következtében tulajdonosai elhanyagolták, sokan szeméttel és építkezési törmelékkel tölték ki.

A Vár öregebb lakói még emlékeznek a „törökpincék”-re, sokat tudnak róla mesélni. Itt mindenki tudja, hogy ilyenek léteznek, egyébként pedig teljesen feledésbe mentek, a mai generáció már csak legendáiból ismeri. Azóta legfőbb a sajtó emberei keresik fel néha napján ezeket az elhagyott titokzatos helyeket, hogy azután színes közleményekben megismeressék azokat a borzalmakat, amelyeket itt a Föld mélyében láttak és átéltek.

Csodálatos, hogy a tudományos körök figyelmét a várbeli pincék majdnem teljesen kikerülték. Szabó József és Szontágh Tamás azok a geológusok, akik a pincék földtani és vízrajzi viszonyaival némileg foglalkoztak. Az egyedüli, aki előttünk ezeket a helyeket a legalaposabban megismerte, Schubert Ignác székesfővárosi mérnök, aki a nyolcvanas években a várbeli pincéket felmérte s azok alaprajzát és szelvényeit megrajzolta. Ez a szerény mérnök, aki földalatti nehéz munkáját éppen olyan pontosan és szablonosan elvégezte, mint a felszínen dolgozó szaktársa, talán nem is sejtí, hogy lelkiismeretes munkájával milyen nagy szolgálatot tett a magyar barlangügynek. Ha Schubert Ignác még közöttünk van, örömmel megragadnám barátai jobbát és készséggel elismerném neki azt, hogy a várbeli pincebarlangok helyrajzi viszonyainak megismerésében alapos és utatórő munkát végzett.

Sem alagutak, sem katakombák

Mi barlangkutatók csak nemrég kapcsolódunk a várbeli pincék ügyébe; tudtuk ugyan, hogy ilyenek léteznek, mivel azonban ezekről mindenki mint pincékről emlékezett meg, nem érdekelt bennünket. 1931. év őszén azután két fiatal mérnök-barátom levelezett néhány ilyen helyre s ekkor a legnagyobb meglepetésemre azt láttam, hogy ezek tulajdonképpen nem pincék, hanem természetes üregek, amelyeket a folyó víz a várbeli mésztufában kivált. Amikor ez a döntő megismerés megtörtént, a m. kir. Földtani Intézet igazgatósága azzal bizott meg, hogy a Vár összes pincéit földtani alapon átkutassam. A várbeli pincék földtanosok emlékezni fognak arra az őszről tavaszig tartott időszakra, amikor két turistatársammal házról-házra menve a pincéket a Schubert-féle alaprajzok segítségével felkerestük és megvizsgáltuk. Ezek a vizsgálatok igen fontos eredményekkel végződtek.

Mindenek előtt megállapítottuk, hogy a várbeli pincék nem alagutak, sem pedig katakombák, hanem kisebb-nagyobb természetes üregek, amelyek részben összefüggnek, legnagyobb részben azonban egymástól külön állnak. Minden várbeli házból lépcsők először a felső pincébe vezetnek. Ezek téglával és kővel falazott és kiboltított helyiségek az épület alatt foglalnak helyet és a megszokott pincék jellegét viselik magukon. Ezekből a helyiségekből számos lépcsőn a mélyebben fekvő „törökpincék”-be megyünk le, amelyek a háztelkeken kívül, az utcák alatt terjednek. Ezek már barlangok; természetes eredetű felismerhető, bár az emberi kéz ezeket helyenként alaposan megváltoztatta, az oldalfalakat egyenesre faragta vagy aláfalazta. A felső és alsó pincék közé 5—6—8, sőt 10 méter vastag mésztufaréteg ékelődik. A Disz-tér egyes pincéinek mésztufájában kisebb-nagyobb mészgömbök, u. n. pizolitok, vagyis borsókövek láthatók, amelyek arról tanuskodnak, hogy a Duna partján jelenleg fakadó hőforrásoknak egy része egykor a Disz-téren törték fel, a meleg vízben feloldott mésztufát a Várhegy létéjén mésztufa alakban rakódott le s mintegy kőpáncél alakjában fedi a hegy gerincét.

A Duna az őskorban a Várhegy magasságában folyt

Egy további fontos megállapítás az, hogy a Várhegy dunai oldalán, tehát a Verbőczy- és Fortuna-utcai pincékben, a mésztufa alatt iszap, homok- és kavicslerakódást találunk. Ezek folyami üledékek és arról tanuskodnak, hogy a Duna az őskorban megközelítőleg a Várhegy magasságában folyt és akkoriban a nevezett üledékeket rakta le. A Duna ártere és a Vérmező síkja akkoriban a Várhegy háttalval egyvonalon fekvő sík terület volt, amelyen a Duna mozgott. Geológusok előtt mindezek az érdekes megállapítások nem új dolgok; ezekhez a feltevésekhez a kézzel fogható bizonyítékokat azonban a pincebarlangok adják. Akkoriban a Budai hegyekből jövő patakok, a várhegyi mésztufa alá furódva, kimoszták a szóban levő üregeket.

A mésztufabarlangok a ritkább természeti tünemények közé tartoznak és ahol előfordulnak, kisebb kiterjedésűek szoktak lenni. Az eddig ismert legnagyobb és legszebb mésztufabarlang a lilafüredi Anna-barlang. A Várhegyi barlang nem olyan szép, mint az utóbbi, de annál jóval nagyobb, vagyis a világ legnagyobb ilyenfajta ürege. Kivált üregeinek mennyezetét és falait a beszivárgó víz kémiai hatásánál fogva sok helyen feloldotta, kilugozta s ezáltal szép, bizarr alakulatok képződtek. Ez a körülmény barlangunkat elsőrangú látványossággá avatja, az pedig, hogy az emberi kéz történelmi időkben ezeket az üregeket részben átalakította, aláfalazta, lépcsőket épített és légaknákkal látta el, csak fokozza érdekességüket és páratlanul álló idegenforgalmi eszközzé avatja. Ha végül meggondoljuk, hogy ezeket a barlangokat 5—10 méter vastag köréteg földi, kétségtelen, hogy azok légvédelmi szempontból is fontosak.

A Disz-tértől a Bécsikapu-térig

Mikor kiderült a várbeli pincebarlangok tudományos, idegenforgalmi és légvédelmi jelentősége, minden erőnkkel arra törekedtünk, hogy a székesfőváros és a kormány figyelmét ezekre felhívjuk s azok kitakarítását, rendezését és kivilágítását előmozdítsuk. Az első hely, ahol bennünket megértettek, az I. kerületi előljáróság volt, ahol Duda Alajos tanácsnok, előljáró ideje alatt, Mottl János műszaki főfelügyelő módot talált, hogy az előljárósági és a szentháromság-utcai barlangpincéket a nevezett irányban rendezze,

Igy jutottunk el az ez évi augusztus hó 17. napjához, amikor barlangunknak szentháromság-utcai szakaszát a sajtó képviselőinek, a várbeli pincék tulajdonosainak és a Magyar Barlangkutató Társulat tagjainak bemutathattuk. A feltárt szakasz a Várhegyi barlangnak csak parányi része, szerény hirdetője annak a nagykiterjedésű barlanghálózatnak, amely a Várhegy belsejében a Disz-tértől kezdve a Bécsikapu-térig az összes utcák és terek alatt elhúzódik.

A székesfőváros újabban a várbeli pincebarlangok ügyét a Magyar Barlangkutató Társulatra, mint erre legilletékesebb hazai társadalmi szervre bízta. Ha azt a megértést és pártfogást, amelyet társulatunk a kormány, a honvédség, a székesfőváros, a sajtó és a közönség részéről az utóbbi időben élvezett, továbbra is megtarthatja, és hazafias törekvésünkben valamely különös körülmény meg nem zavarja, akkor a jövő évi Szent István napján barlangunkat már olyan kiterjedésben és korszerű berendezésben mutathatjuk be, amely dicsőséget fog hozni nemcsak székesfővárosunknak, hanem az egész

CSILLÁRT
METEOR
csillárgyárban

vásároljon.
4-lángú modern
ebédlő-
csillár P 17.-
Saját üzleteink:
Villamos vasaló 5 évi jót-
állással P 7.-

Saját üzleteink:
Podmaniczky ucca 27. Szeged
Váci ucca 2. Pécs
József körút 44. Debrecen
Vámház körút 11. Miskolc
Erzsébet körút 13. Győr
Kérje most megjelenő árjegyzékünket!

RÁDIO A legutóbbi márkás 1935. évi rádió-
újdonságokat díjtalanul meg-
halgathatja és lakásán bemutatjuk

országának és a magyar barlangkutatásnak egyaránt.

A közigazgatási bíróság döntése szerint a tisztviselőözvegyek egy részének magasabb illetmény jár

A múlt évben alkotott nyugdíjnovella életbeléptetésével a kormánynak az volt az intenciója, hogy a régi nyugdíjszabályoknak egyes intézkedéseit az alkalmazottak hátrányára megszüktessék. Ebbe az 1934. évi 1. törvényekbe vannak belefoglalva a kényszernyugdíjazási rendelkezések, a lakáspénzek leszállítása és a keresettel bíró nyugdíjasok és özvegyek járandóságainak szűkebb keretek közé szorítása. A törvény utasításait, mint ahogy minden új intézkedés érvénybeléptetésénél történni szokott, a végrehajtó hatóságok különféle képpen magyarázták. Több nyugdíjas azután panasszal fordult a közigazgatási bírósághoz a sérelmére történt intézkedések miatt. A közigazgatási bíróságnál igen sok nyugdíjas-panasz fekszik. Néhány ügyben azonban a bíróság már meghozta döntését és a panaszos nyugdíjasoknak és özvegyeknek adott igazat.

Özvegynek nem évül el az illetmény

Az új törvény 6. szakasza előírja, hogy az alkalmazottak szolgálati viszonyból eredő illetményei egy év alatt elévülnek. Ha az illetékes hatóság közölte, hogy a kért járandóság kiutalását megtagadja, az értesítés átvételétől számított egy év elmúltával a nyugdíjas nem mehetett panaszával a közigazgatási bírósághoz. A törvényszakasz második bekezdése úgy szól, hogy ha a tényleges szolgálat anélkül szűnt meg, hogy az illetmény megállapításáról, vagy megtagadásáról az érdekelt tisztviselőt értesítették volna, akkor az egyévi idő a tényleges munkálkodás abbahagyásának napjától számít. A közigazgatási bíróság 605/1935. K. számú ítéletében most kimondotta, hogy a törvénynek ez az intézkedése a nyugdíjas özvegyekre nem vonatkozik. A törvény az özvegyekről nem tesz említést. De különben is, az özvegyről nem állhat fenn a második paragrafusnak az a tétele, hogy a tényleges szolgálat megszűnésének időpontjától számított egy éven belül elévül az illetményigényük. Ha tehát az özvegyvel nem közölték azt, hogy nem kaphat akkora illetményt, mint amennyire ő számított, akkor az özvegy egy év elmúltával is bármikor panasszal fordulhat a közigazgatási bírósághoz Kérelmét szabályszerűen letárgyalják.

Három évig lehet kérni a tévesen utalványozott illetmények kiigazítását

Ehhez a döntéshez kapcsolódik egy másik intézkedés is. Az 1912. évi 65. törvények 115. szakasza azt mondja, hogy ha a nyugdíjasok és özvegyek járandóságát tévesen állapították meg, akkor az érdekelt három év alatt az illetményösszeg kiigazítását kérheti. Az illetménykiutaló hatóságok azonban ilyen esetre is alkalmazták az egyévi elévülési intézkedéseket. A közigazgatási bíróság értenézve is megállapította, hogy a régi törvényszakasz van érvényben. A téves nyugdíjkiutalások ellen tehát három esztendőig lehet panaszt beadni. A pénzügyminiszter, igen helyesen, szintén elfogadta ezt az álláspontot. A tévedésből kisebb összegben utalványozott járandóságok felülvizsgálását tehát három éven belül bármikor kérhetik az érdekelt alkalmazottak.

Rendkívül érdekes a közigazgatási bíróságnak az állásban levő, vagy más keresettel bíró özvegyek illetményeire vonatkozó hatá-

rozata. Egy konkrét esetben szintén az egy év alatt kialakult gyakorlattal ellentétben a közigazgatási bíróság véleménye. A régebbi nyugdíjszabályok értelmében, ha az özvegynek valamilyen foglalkozása van, akkor a törvényes nyugdíjának csak 50 százalékát kaphatja. Az 1934. évi nyugdíjtörvény pedig úgy intézkedik, hogy az özvegyeknél, aszerint, hogy férjüknek főiskolai képzettsége, vagy ennél kisebb iskolai képesítése volt, a nyugdíjilletménynek és a magánkeresetnek együttes összege nem haladhatja meg a havi 300, illetve a havi 200 pengőt. Ha például a tisztviselő özvegye magánalkalmazása vagy üzlete után havi 150 pengő keresethez jut, a nyugdíjjárandóság pedig 100 pengő, akkor a nyugdíjilletményből 50 pengőt le kell vonni, hogy összesen csak 200 pengő legyen a havi jövedelme. A hatóságok az új törvény életbeléptetése után is úgy szabták meg az özvegyi járandóságok összegét, hogy aki állásban volt, bármily csekély keresettel is, annak a különben járó illetmény ötven százalékát utalványozták.

A közigazgatási bíróság most kimondotta, hogy az 50 százalékos alapon való illetménykiutalás szabálytalan. A bíróság ítéletében azt mondja, hogy az 1934. évi 1. törvények egyáltalán nem szól arról, hogy az özvegyek nyugdíjának 50 százalékos korlátozását is fenn akarja tartani és hogy a régebbi megszorításon túlmenően újabb korlátozás lenne a törvénynek a célja. Ennélfogva, a bíróság véleménye szerint, a régebbi korlátozó intézkedések a nyugdíjnovella életbeléptetésével érvényüket veszítették. A döntés szerint tehát azok az özvegyek, akiknek keresete és nyugdíja együttvéve nem haladja meg a havi 300, illetve 200 pengőt, az özvegyi nyugdíjukat ezental teljes összegükben, az 50 százalékos csökkentés nélkül kaphadják meg. A bíróság a továbbiakban kimondotta azt is, hogy a régebbi intézkedéseket azokra az özvegyekre sem lehet alkalmazni, akiknek a keresete és nyugdíja az előirt havi 2—300 pengőt meghaladja, mert az 1934. évi 1. törvények 3. paragrafusának 4. bekezdése a régitől eltérő újabb szabályt állít föl, amely a kiutalható nyugdíj összegét nem a nyugdíjilletmény 50 százalékában állapítja meg, hanem attól teszi függővé, hogy az özvegy nyugdíja, lakáspénze és mellékeresete együttesen mekkora összeget tesz ki egy hónapban.

A közigazgatási bíróságnak ezek a feltűnő, keltő ítéletei csak a konkrét ügyekben bírnak érvényességgel. A kormány ugyanis a bíróság ítéleteit csak azzal a nyugdíjossal vagy tisztviselővel szemben szokta alkalmazni, akinek az ügyében a bíróság határozatot hozott. Pedig a közigazgatási bíróság ítélete alapján általános érvényű rendelkezést kellene kiadni, hogy ezáltal elejét vegyék annak, hogy az illetményükben megrövidült özvegyek nagyobb számban forduljanak panasszal a közigazgatási bírósághoz.

M. I.

AZ ÖNGYILKOS

Kiváló tudósok könyve,
az utóbbi évek folyamán, sajnos,
igen aktuálissá vált témáról, melyet
komplikált volta miatt eddig
tudományosan nem dolgoztak fel.

Ára csak P 2.80

Kapható a „MAGYARSÁG” könyvostályában,
Budapest, IV., Eskü-ut 6., földszint.Rendkívül kedvezmény a Magyarság
előfizetőinek és olvasóinak!A VILÁGJÁRÓ ANGOL
BUKARESTBEN

Jon Floreának, a Magyarság bukaresti
tudósítójának újabb sötét Minciu-
nescuval. A maró szatírával megírt,
illusztrált riportregényt, míg a készlet tart,
egy pengőért adjuk olvasóinknak

Könyvvasúti forgalomban nem jelent meg.
Kapható a Magyarság könyvostályában,
Budapest, IV., Eskü-ut 6.